

Dominika Bochańczyk-Kupka

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
Wydział Ekonomii
Katedra Ekonomii
dominika.bochanczyk-kupka@ue.katowice.pl

OCHRONA WŁASNOŚCI INTELEKTUALNEJ I JEJ POMIAR – PROBLEMY METODOLOGICZNE

Streszczenie: Własność intelektualna i jej ochrona coraz częściej stanowią przedmiot zainteresowania współczesnych ekonomistów. Uważa się, iż kategoria ta coraz silniej wpływa na poziom oraz tempo wzrostu i rozwoju gospodarczego poszczególnych krajów. Jest to jednak wciąż kategoria nie do końca zdefiniowana i opisana w literaturze przedmiotu. Szczególny kłopot i najczęściej kontrowersji budzi konstrukcja miernika ochrony własności intelektualnej, użytecznego w porównaniach międzynarodowych. Celem artykułu jest przedstawienie głównych problemów związanych z konstrukcją tej miary oraz omówienie miar już istniejących w literaturze przedmiotu.

Słowa kluczowe: własność intelektualna, ochrona własności intelektualnej, miary ochrony własności intelektualnej.

Wprowadzenie

Własność intelektualna coraz częściej stanowi przedmiot zainteresowania ekonomistów. Procesy konwergencji ram instytucjonalnych w gospodarce światowej, wzrost znaczenia wiedzy, technologii, doświadczenia, pomysłu, a także łatwość dostępu do informacji i jej powielania na masową skalę spowodowały, iż waga zagadnień związanych z ochroną własności intelektualnej gwałtownie rośnie i stanowi ciekawe pole badawcze. Niewątpliwie w przyszłości te procesy będą się nasilać.

Celem artykułu jest zdefiniowanie oraz dokonanie krótkiej charakterystyki pojęcia własności intelektualnej i jej ochrony, a następnie ukazanie tych cech tej kategorii, które wpływają na problemy związane z jej pomiarem w wymiarze międzynarodowym. Drugim celem jest zaprezentowanie znanych w literaturze przedmiotu miar ochrony własności intelektualnej oraz ich krytyczna analiza. Zostaną

przedstawione zarówno istniejące miary szczegółowe kompozytowe, jak i miary ogólne agregatowe, w których ochrona własności stanowi jeden z wielu elementów podlegających ocenie. W końcowej części artykułu zostaną przedstawione inne, alternatywne sposoby pomiaru ochrony własności intelektualnej.

1. Specyfika własności intelektualnej i jej ochrony

Pojęcie własności intelektualnej, mimo że często używane, nie zostało jednoznacznie zdefiniowane w literaturze przedmiotu. Najczęściej można rozumieć własność intelektualną jako zjawisko, które powstało w drodze intelektualnego procesu i zostało ujęte w postaci materialnej [www 1]. Natomiast prawo własności intelektualnej (prawo na dobrach niematerialnych) odnosi się do wszelkich wytworów umysłu ludzkiego oraz do praw korzystania z nich. To zbiór praw będący wynikiem rozmaitej aktywności człowieka, zwłaszcza w dziedzinach literackiej, artystycznej, naukowej i przemysłowej [Cygan, 2010, s. 5 i n.].

Obecnie wyróżnia się dwie podstawowe kategorie własności intelektualnej: prawa autorskie wraz z prawami pokrewnymi oraz własność przemysłową. Różni je od siebie przede wszystkim sposób powstania prawa wyłącznego. Prawa własności przemysłowej są bowiem udzielane przez uprawniony do tego organ, podlegają wpisowi do rejestru, a zakres ochrony jest zdefiniowany w dokumentacji przedłożonej urzędowi. W przypadku praw autorskich lub pokrewnych, powstanie prawa wyłącznego nie wymaga żadnych formalności, a prawo powstaje w zasadzie we wszystkich krajach na świecie równoległe.

Przedmiotem prawa autorskiego (w prawie polskim) są: twory wyrażone słowem, symbolami matematycznymi, znakami graficznymi, twory plastyczne, fonograficzne, lutnicze, wzornictwa przemysłowego, architektoniczne, architektoniczno-urbanistyczne i urbanistyczne, muzyczne i słowno-muzyczne, sceniczne, sceniczno-muzyczne, choreograficzne i pantomimiczne oraz audiowizualne. Zbiory, antologie, bazy danych spełniające cechy utworu są także przedmiotem prawa autorskiego (nawet jeśli zawierają materiały niechronione, o ile przyjęty w nich układ ma charakter twórczy). Przedmiotem prawa własności przemysłowej są natomiast: projekty wynalazcze, w tym: wynalazki, wzory użytkowe, wzory przemysłowe, topografie układu scalonego, projekty racjonalizatorskie oraz znaki towarowe i oznaczenia geograficzne¹.

¹ Zgodnie z postanowieniami porozumienia w sprawie Handlowych Aspektów Praw Własności Intelektualnej (*Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights – TRIPS*) pod pojęciem „oznaczenie geograficzne” rozumie się oznaczenie, które identyfikuje towar jako pochodzący z terytorium państwa będącego członkiem Porozumienia, z regionu lub miejsca na

Bardzo szeroki, otwarty zbiór elementów składowych własności intelektualnej nie wpływa korzystnie na stworzenie jednej miary ochrony własności intelektualnej. Dodatkowo, odmienny charakter tych elementów determinuje różne możliwe sposoby pomiaru ich ochrony. W przypadku własności przemysłowej konieczność dokonania rejestracji pozwala określić ilość elementów podlegających ochronie oraz w konsekwencji egzekwowalność istniejącego prawa, natomiast charakter prawa autorskiego i praw pokrewnych sprawia, że jedyną metodą mogącą zmierzyć poziom ochrony, jest metoda ankietowa.

Analizę utrudnia dodatkowo fakt, iż zagadnienia związane z własnością intelektualną nie zostały skodyfikowane i zebrane w jednym akcie prawnym, dlatego też w różnych krajach (na poziomie narodowym) mogą być chronione przez odmienne przepisy (lub w ogóle mogą nie podlegać ochronie w danym kraju). Prawo własności intelektualnej jest bowiem prawem wyłącznym, co oznacza, iż ma terytorialny charakter. Ta cecha szczególna prawa własności intelektualnej dodatkowo utrudnia próby porównań systemów ochrony własności intelektualnej i ich efektywności w wymiarze międzynarodowym.

Z punktu widzenia ochrony własności intelektualnej istotne są zatem zarówno przepisy krajowe (z uwagi m.in. na wspomnianą zasadę terytorialności oraz przyjęcie różnych systemów ochrony, jak np. w przypadku praw autorskich wyróżniamy system romański lub copyright), jak i porozumienia regionalne (np. rozporządzenie Rady (WE) nr 2641/84) oraz konwencje międzynarodowe².

Należy podkreślić, iż z punktu widzenia współczesnego kształtu ochrony własności intelektualnej za najbardziej istotne uważa się porozumienie TRIPS (stanowiące jeden z załączników do podpisanego w Marakeszu 15 kwietnia 1994 r. porozumienia w sprawie utworzenia Światowej Organizacji Handlu), stanowiące pierwszy całościowy zbiór zasad dotyczących ochrony własności intelektualnej. Zgodnie z tym porozumieniem wymagane jest, by każdy obecny i przyszły członek WTO przyjął i egzekwował minimalne standardy ochrony własności intelektualnej. TRIPS reguluje ochronę we wszystkich obszarach własności intelektualnej, jednak z uwagi na zróżnicowanie obszarów objętych ochroną zakłada się, że prawa patentowe stanowią barometr systemu ochrony praw własności.

terytorium, jeżeli określona jakość, reputacja lub inna cecha towaru jest przypisana zasadniczo pochodzeniu geograficznemu. W przepisach UE „nazwa pochodzenia” została opisana w rozporządzeniu Rady (WE) nr 510/2006.

² Ze szczególnym uwzględnieniem konwencji paryskiej z 1883 r., rewizji konwencji paryskiej, konwencji berneńskiej z 1886 r., rewizji konwencji berneńskiej, rewizji sztokholmskiej z 1967 r., rewizji konwencji paryskiej z 1971 r., ustanowienia WIPO (*World Intellectual Property Organization*) jako wyspecjalizowanej agencji ONZ, porozumienia GATT (*General Agreement on Tariffs and Trade*), porozumienia TRIPS, porozumienia Post-TRIPS, porozumienia ATKT (*Access to Knowledge Treaty*) oraz porozumienia ACTA (*Anti-Counterfeiting Trade Agreement*).

Z punktu widzenia pomiaru ochrony własności intelektualnej wprowadzenie standardów minimalnych (a nie ujednoczonych) powoduje kolejne problemy związane z porównaniami międzynarodowymi. Obawy metodologiczne budzi analiza porównawcza ochrony w przypadku odmiennych zasad obowiązujących w analizowanych krajach: niektóre kraje spełniają bowiem jedynie zalecenia minimalne, a obowiązujące w innych państwach porządki prawne mogą być bardziej restrykcyjne. Porównanie poziomu i jakości ochrony własności intelektualnej w takiej sytuacji jest znacznie utrudnione.

Rola własności intelektualnej we współczesnym świecie jest ogromna, a w kolejnych latach będzie niewątpliwie rosła, m.in. w związku z postępem naukowo-technicznym oraz wskutek coraz szybszego przepływu informacji. Konieczność jej ochrony wydaje się również niepodważalna, choć w literaturze przedmiotu trwają spory dotyczące przedmiotu, zakresu oraz czasu trwania ochrony itd. Istnienie odpowiednich przepisów nie jest jednak wystarczające do zapewnienia właściwej ochrony omawianej kategorii. Jest ona tylko wtedy skuteczna, gdy prawa ochrony własności intelektualnej są odpowiednio sformalizowane i właściwie uplasowane w krajowym porządku prawnym oraz w przypadku gdy możliwa jest ich sprawna i szybka egzekucja.

Do dalszych badań nad ochroną własności intelektualnej, w tym do porównań międzynarodowych dotyczących poziomu ochrony, sprawności instytucji krajowych i wpływu tej ochrony na wszelkie aspekty życia gospodarczego, konieczne jest skonstruowanie odpowiednich miar ochrony własności intelektualnej. Niestety specyficzny charakter samego pojęcia własności intelektualnej sprawia, że budowa miary jej ochrony sprawia wiele trudności.

2. Miary szczegółowe (kompozytowe) ochrony własności intelektualnej

W literaturze przedmiotu można spotkać zaledwie kilka miar szczegółowych (kompozytowych) ochrony własności intelektualnej. Pod tym pojęciem należy rozumieć w tym przypadku pomiar samej ochrony omawianej kategorii bez związku z innymi kategoriami ekonomicznymi (takimi jak np. wolność gospodarcza czy tempo wzrostu gospodarczego), ale powstały w wyniku grupowania elementów w jednolity sposób, zapewniający powstanie użytecznej statystycznie miary ogólnego poziomu ochrony.

Początki prac nad miarami ochrony własności intelektualnej są związane z badaniami D. Boswortha [1980, s. 378-388] i M.J. Ferrantino [1993, s. 300-331],

dotyczącymi istnienia specyficznych cech praw patentowych. Stosowane przez nich metody nie doprowadziły jednak do utworzenia wskaźnika kompozytowego. W 1994 r. E. Mansfield zastosował metodę ankietową do zbadania poglądów 94 amerykańskich koncernów międzynarodowych, dotyczących istniejącego prawa patentowego w wybranych 16 krajach [Mansfield, 1994, s. 3 i n.]. Wspomniane prace uważa się za jedne z pierwszych w literaturze przedmiotu prób pomiaru ochrony własności intelektualnej.

Pierwsza szczegółowa, kompozytowa miara ochrony własności intelektualnej została zaproponowana przez R. Rappa i R.P. Rozeka [1990, s. 72-102] w 1990 r. Mierzyła ona podobieństwo krajowego systemu patentowego do systemu amerykańskiego. Analizą zostało objętych 159 krajów, które oceniano w skali od 0 do 5, gdzie 0 oznaczało kraj, w którym nie istnieje prawo patentowe, natomiast wartość równą 5 przyznawano krajom, w których prawo było zgodne z minimalnymi standardami ustanowionymi przez Amerykańską Izbę Handlową (US Chamber of Commerce) w 1987 r. Wytyczne te dotyczyły minimalnych kryteriów dla większości obszarów objętych ochroną w ramach własności intelektualnej (tj. patentów, znaków towarowych, praw autorskich, tajemnic handlowych oraz projektów chipów półprzewodnikowych) [Ostergard, 2000, s. 351; Rapp i Rozek, 1990, s. 72-102; Gadbow i Gwynn, 1988, s. 51-55]. Wskaźnik ten był w kolejnych latach często wykorzystywany jako miara ochrony własności intelektualnej [Gould i Gruben, 1995, s. 323-350]. Rząd Stanów Zjednoczonych również powoływał się na niego wielokrotnie, wykorzystując go jako dodatkowy dowód na poparcie swojego stanowiska dotyczącego zwiększania konieczności ochrony własności intelektualnej w wymiarze globalnym [Wichterman, 1991]. Obecnie jest on używany jedynie jako miara ochrony prawa patentowego, jednakże nawet w tym wymiarze budzi spore kontrowersje. Do podstawowych wad zalicza się fakt, iż mierzy jedynie poziom ochrony na podstawie analizy prawa krajowego, a nie faktyczną ochronę oraz użycie standardów amerykańskich jako wzorca ochrony³.

Kolejną znaną w literaturze próbą stworzenia miary ochrony własności intelektualnej jest koncepcja B. Seyourna. W niej także użyto zaleceń Amerykańskiej Izby Handlowej do określenia minimalnych standardów ochrony praw własności; badania miały charakter ankietowy. Po przeanalizowaniu otrzymanych odpowiedzi B. Seyourn [1996, s. 51-59] wyodrębnił cztery zmienne wykorzystywane później do dalszych analiz – patenty, prawa autorskie, tajemnice

³ Minimalny poziom ochrony według standardów Amerykańskiej Izby Handlowej obejmował wytyczne dotyczące procedur egzaminacyjnych patentu, okresu ochrony, obowiązkowego ubezpieczenia licencjonowania wynalazków, przenoszenia praw patentowych i skutecznego egzekwowania istniejącego prawa.

handlowe i znaki towarowe. Istotną zaletą tego wskaźnika był fakt, iż jego konstrukcja była konsultowana z praktykami ochrony własności intelektualnej oraz porównana z istniejącą literaturą przedmiotu.

Kolejną, trzecią miarę, zaproponował w 1997 r. R. Sherwood. Także ona powstała przy użyciu badań ankietowych. Minimalne standardy ochrony ponownie opierały się na wytycznych Amerykańskiej Izby Handlowej, ale ich wagi zostały nadane na podstawie doświadczenia autora wskaźnika [Sherwood, 1997, s. 261-370]. Zakres ochrony wahał się w przedziale od 0 do 103. W skład końcowego wskaźnika wchodziło 8 miar szczegółowych o różnej wadze w końcowym wskaźniku: egzekwowalność (waga 25 punktów), administracja (10), prawo autorskie (12), patenty (17), znaki towarowe (9), tajemnice handlowe (15), nowe formy życia (6), traktaty (6). Dodatkowe 3 punkty mogły zostać przyznane za zaangażowanie kraju w międzynarodowe działania dotyczące ochrony własności intelektualnej. W praktyce wskaźnik przyjmował wartości od 83 (dla Bahamów) do 13 (dla Gwatemali). Pierwotny wskaźnik powstał dla 18 krajów rozwijających się i badaniem objęto lata 90.

Kolejną próbę w 1997 r. podjęli J.C. Ginarte i W.G. Park, konstruując międzynarodowy indeks ochrony patentów. Został on poprawiony i zaktualizowany w 2005 r. (w 1997 r. dotyczył okresu 1960-1990 i 110 krajów, a w 2005 r. – okresu do 2005 r. i 122 krajów) [Park, 2008]. Jest to obecnie najbardziej znany i najczęściej używany wskaźnik pomocny w badaniu ochrony praw własności intelektualnej. Końcowy wskaźnik składał się z następujących pięciu miar szczegółowych: zakresu zasięgu, udziału w międzynarodowych porozumieniach, utraty ochrony, egzekucji i okresu ochrony [Ruediger, 2008, s. 17-20; Park, 2008]. Każdemu ze wskaźników cząstkowych przyporządkowano wartość 1 (gdy oceniono go pozytywnie) lub 0 (ocena negatywna). W końcowym rankingu każdy kraj mógł więc otrzymać wartość z przedziału od 0 do 5. Ocenia się, że wskaźnik ten cechuje się większą różnorodnością w ocenach poszczególnych krajów niż wcześniej wspomniane miary, a także jest w pomiarze bardziej dokładny [Maskus, 2000, s. 96]. Jego istotną zaletą jest możliwość porównań międzynarodowych w długim czasie oraz duża liczba krajów objętych analizą.

3. Ochrona własności intelektualnej jako element miar agregatowych

Ocena ochrony własności intelektualnej stanowi również jeden ze wskaźników cząstkowych wchodzących w skład finalnego indeksu mierzącego międzynarodową konkurencyjność gospodarek narodowych, tj. Global Competitiveness

Index (GCI), autorstwa World Economic Forum. Jest także jedną z podstawowych części międzynarodowego wskaźnika ochrony szeroko rozumianej własności (International Property Rights Index – IPRI), stworzonego przez Property Rights Alliance oraz Americans for Tax Reform Foundations.

Światowe Forum Ekonomiczne co roku publikuje ranking konkurencyjności gospodarek narodowych. Global Competitiveness Index zbudowany jest z szeregu danych, sklasyfikowanych w 12 filarach konkurencyjności. W ramach pierwszego filaru poświęconego instytucjom, w części odnoszącej się do instytucji publicznych, wśród 5 obszarów badawczych pierwszy dotyczył praw własności. Obejmuje on dwa wskaźniki: prawa własności oraz ochronę własności intelektualnej. W przypadku ochrony własności intelektualnej respondenci dokonują oceny ochrony własności intelektualnej, włączając w to działania przeciw piractwu w granicach od 7 (sytuacja najbardziej pożądana) do 1 (bardzo niska ochrona lub jej brak). Autorzy Global Competitiveness Report podkreślają, iż środowisko instytucjonalne jest zdeterminowane przez ramy prawne i administracyjne, w ramach których jednostki, firmy oraz rządy oddziałują na siebie w celu tworzenia bogactwa [Schwab, 2013, s. 4-5]. Jakość instytucji ma silny związek z konkurencyjnością i wzrostem gospodarczym, gdyż wpływa na decyzje inwestycyjne oraz organizację produkcji, a także odgrywa kluczową rolę w sposobie, w jakim społeczeństwa dokonują dystrybucji zysków [Acemoglu, Johnson i Robinson 2002, s. 1231-1294].

International Property Rights Index (IPRI) jest miarą ochrony szeroko rozumianej własności (zarówno materialnej, jak i niematerialnej) autorstwa Property Rights Alliance oraz Americans for Tax Reform Foundations, publikowaną od 2007 r. Coroczne raporty służą do oceny znaczenia i ochrony praw własności w ponad 110 państwach. Ich autorzy badają wpływ prawnego oraz politycznego otoczenia, świadomości istnienia i konieczności ochrony praw własności, a także egzekwowania materialnych i intelektualnych praw własności na rozwój gospodarczy poszczególnych krajów. Końcowy wskaźnik International Property Rights Index (IPRI) powstaje na podstawie trzech komponentów: systemu prawnego i politycznego (Legal and Political Environment – LPE), materialnych praw własności (Physical Property Rights – PPR) oraz praw własności intelektualnej (Intellectual Property Rights – IPR). Do zbadania ochrony własności intelektualnej używa się następujących wskaźników cząstkowych: ochrona praw własności intelektualnej, ochrona patentów, piractwo w dziedzinie praw autorskich [www 2].

Analiza istniejących miar ochrony własności intelektualnej nie byłaby kompletna bez opisanie najnowszego wskaźnika, tj. Global Intellectual Property Center Index (GIPCI) stworzonego przez Amerykańską Izbę Handlową w 2012 r. Wszystkie kraje chcą posiadać silne i innowacyjne gospodarki potrafiące wyko-

rzystać pomysłowość oraz zaradność swoich obywateli. Takie gospodarki zwiększają ilość miejsc pracy, polepszają poziom bezpieczeństwa publicznego, ułatwiają dostęp do przyszłych inwestycji i stymulują konkurencję na rynku globalnym. Pierwszym krokiem do wygrania przyszłości jest zachęcanie oraz wspieranie innowacji wśród obywateli własnego kraju, a zagwarantowanie praw własności intelektualnej jest niezbędne do inkubacji innowacji w skali krajowej i globalnej. Ochrona własności intelektualnej wspiera krajowych innowatorów i twórców, przyciąga światowych liderów badań i rozwoju, a także tworzy oraz podtrzymuje wysoką jakość przyszłych miejsc pracy. Druga edycja międzynarodowego wskaźnika ochrony praw własności intelektualnej (Global Intellectual Property Center Index), stworzonego przez Amerykańską Izbę Handlową w 2014 r., próbowała wskazać, w jaki sposób narody mogą lepiej chronić własność intelektualną, by w ten sposób przyciągnąć inwestycje zagraniczne, tworzyć nowe miejsca pracy oraz promować pomysłowość i zaradność wśród obywateli własnego kraju. W 2014 r. badaniem objęto 25 krajów przy użyciu 30 czynników uznanych za najbardziej sprzyjające wzrostowi i rozwojowi gospodarce. Należy wspomnieć, iż w drugiej edycji rozszerzeniu uległa zarówno metodologia badania ochrony własności intelektualnej, jak i liczba krajów objętych analizą. Analizowane wskaźniki cząstkowe zostały ujęte w sześciu grupach:

- patenty, prawa pokrewne i ograniczenia,
- prawa autorskie, prawa pokrewne i ograniczenia,
- znaki handlowe, prawa pokrewne i ograniczenia,
- tajemnice handlowe, prawa podobne i ograniczenia,
- egzekwowanie, członkostwo oraz ratyfikacja umów międzynarodowych dotyczących ochrony własności intelektualnej [www 3].

Tak jak w pierwszej edycji indeksu GIPC, również w drugiej wartość każdego wskaźnika cząstkowego przyjmuje wartości pomiędzy 0 a 1, natomiast skumulowana końcowa miara (GIPC Index) waha się w zakresie od 0 do 30. Global Intellectual Property Center Index jest jeszcze słabo znanym w literaturze przedmiotu miernikiem ochrony własności intelektualnej. Niewątpliwie wynika to z faktu, że jest to stosunkowo nowa miara. Bardziej znaną publikacją dotyczącą ochrony własności intelektualnej autorstwa Amerykańskiej Izby Handlowej jest US 301 Special Report. W literaturze przedmiotu uważa się ją za jedną z miar ochrony własności intelektualnej, lecz z uwagi na charakter opisowy, może ona stanowić jedynie alternatywną miarę ochrony własności intelektualnej.

4. Alternatywne miary ochrony własności intelektualnej

Wśród alternatywnych miar ochrony własności intelektualnej wymienić należy wspomniany wcześniej raport Amerykańskiej Izby Handlowej oraz miary oparte na ocenie uczestnictwa poszczególnych krajów w międzynarodowych porozumieniach dotyczących ochrony własności intelektualnej. Dodatkowo równoległe do miar ochrony własności intelektualnej funkcjonują w literaturze przedmiotu mierniki łamania prawa własności intelektualnej, które również mogą być traktowane jako miary alternatywne.

Od 1989 r. Biuro Przedstawiciela Handlowego USA (USTR – Office of the United States Trade Representative) publikuje raport dotyczący ochrony własności intelektualnej. Pokazuje on i ocenia bariery w handlu, jakie firmy amerykańskie mogą napotykać na rynkach międzynarodowych, w tym szczególnie te związane z łamaniem prawa ochrony własności intelektualnej. Raport ten dzieli wszystkie kraje świata na kraje priorytetowe (Priority Foreign Country), czyli te o wysokiej ocenie ochrony praw własności intelektualnej, gospodarki pretendujące do grupy krajów priorytetowych (Priority Watch List), państwa objęte obserwacją (Watch List) oraz kraje, w których ochrona własności intelektualnej jest oceniana najgorzej (Priority Watch List lub Section 301 Monitoring) [www 4].

W literaturze przedmiotu istnieją również międzynarodowe porównania krajów oparte na analizie uczestnictwa poszczególnych państw w porozumieniach i traktatach międzynarodowych. Takie badania prowadzą m.in. Światowa Organizacja Własności Intelektualnej oraz Union for the Protection of New Varieties of Plants. Tego typu analizę można znaleźć w pracach K. Maskusa [2000] oraz M. Perkamsa i J.M. Hoskinga [2009].

Najbardziej znaną w literaturze przedmiotu miarą łamania praw własności intelektualnej jest General Trade-Relating Index of Counterfeiting of Economies (GTRIC-e), autorstwa OECD. Mierzy on relatywny udział dóbr podrabianych w 134 gospodarkach dla następujących kategorii praw własności: wzory przemysłowe, patenty, prawa autorskie i pokrewne oraz znaki towarowe. Podstawową wadą tej miary jest znaczne opóźnienie czasowe publikacji wyników analizy – najnowsze dane są dostępne dla 2009 r. – oraz brak porównywalnych danych w dłuższym czasie [OECD, 2009].

Podsumowanie

Własność intelektualna i jej ochrona stanowią istotny element współczesnej gospodarki światowej. Konieczne jest więc dokładne opisanie tej kategorii oraz skonstruowanie miary służącej do oceny poziomu i skuteczności ochrony praw

własności intelektualnej w wymiarze międzynarodowym. Jednakże specyficzny charakter omawianej kategorii sprawia, że nie jest ona wciąż do końca zbadana i opisana w literaturze przedmiotu. Celem opracowania było przedstawienie niektórych problemów związanych z pomiarem ochrony własności intelektualnej. Wynikają one głównie z natury samej kategorii, w tym: zróżnicowania jej elementów oraz różnic w systemach prawnych między krajami. Duża liczba porozumień międzynarodowych regulujących przeróżne aspekty ochrony własności intelektualnej również sprawia, iż jest to zadanie szczególnie trudne. Wielu naukowców i badaczy (zarówno teoretyków, jak i praktyków) próbowało zmierzyć tę kategorię tak, by były możliwe międzynarodowe porównania pomiędzy krajami. Część z tych prób została przedstawiona oraz skrótowo omówiona w niniejszym artykule. Wciąż nie ma jednak w literaturze przedmiotu jednej miary, potrafiącej objąć wszystkie elementy mieszczące się pod pojęciem własności intelektualnej. Nie ma również zgody wśród badaczy co do tego, jak miałaby ona wyglądać. Obecnie najczęściej przy badaniach nad ochroną własności intelektualnej wykorzystuje się międzynarodowy indeks ochrony patentów J.C. Ginarta i W.G. Parka oraz miarę ochrony własności intelektualnej, stworzoną przez World Economic Forum. Ich popularność wynika jednak nie z poprawności metodologicznej wskaźników, lecz z długiego okresu, dla którego dostępne są porównywane dane oraz ilości krajów objętych analizą. Należy jednak podkreślić, iż najnowsza miara stworzona przez Amerykańską Izbę Handlową: Global Intellectual Property Center Index (GIPC Index) jest ciekawą, coraz częściej dyskutowaną propozycją, jednak prace nad oceną jej poprawności i użyteczności dopiero trwają.

Literatura

- Acemoglu D., Johnson S., Robinson J. (2002), *Reversal of Fortune: Geography and Institutions in the Making of the Modern World Distribution of Income*, „Quarterly Journal of Economics”, No. 117(4), s. 1231-1294.
- Bosworth D. (1980), *The Transfer of US Technology Abroad*, „Research Policy”, No. 9, s. 378-388.
- Cygan T. (2010), *Ochrona własności intelektualnej w pigułce*, Regionalna Izba Gospodarcza w Katowicach.
- Ferrantino M.J. (1993), *The Effect of IPRs on International Trade and Investment*, „Review of World Economics”, No. 129, s. 300-331.
- Gadbaw R.M., Gwynn R.E. (1988), *Intellectual Property Rights in the New GATT Round* [w:] R.M. Gadbaw, T.J. Richards (eds.), *Intellectual Property Rights: Global Consensus, Global Conflict?*, Boulder Westview Press.

- Gould D.M., Gruben W.C (1996), *The Role Of Intellectual Property Rights In Economic Growth*, „Journal of Development Economics”, No. 48, s. 323-350.
- Mansfield E. (1994), *Intellectual Property Protection, Foreign Direct Investment and Technology Transfer*, „International Finance Corporation Discussion Paper”, No. 19.
- Maskus K.E. (2000), *Intellectual Property in the Global Economy*, Institute for International Economics, Washington.
- OECD (2009), *The Economic Impact of Counterfeiting and Piracy*.
- Ostergard R.L. (1999), *Intellectual Property Rights: A Universal Human Right?* „Human Rights Quarterly”, Vol. 21, No. 1, s. 156-178.
- Ostergard R.L. (2000), *The Measurement of Intellectual Property Rights Protection*, „Journal of International Business Studies”, No. 31/2, s. 349-360.
- Park W.G. (2008), *International Patent Protection: 1960-2005*, „Research Policy”, Vol. 37, Iss. 4, s. 761-766.
- Rapp R., Rozek R.P. (1990), *Benefits and Costs of IP in Developing Countries*, „Journal of World Trade”, No. 6 (2), s. 75-102.
- Perkams M., Hosking J.M (2009), *The Protection of Intellectual Property Rights through International Investment Agreements: Only a Romance or True Love?*, Intellectual Property Rights and Investment Disputes.
- Rodrik D., Rodriguez F. (1990), *Trade Policy and Growth: A Skeptics' Guide to Cross National Evidence*, NBER Working Paper No. 7081, National Bureau of Economic Research, Cambridge.
- Ruediger S. (2008), *Topics in Technology and Growth: Intellectual Property Rights, Institutions, and Skills Formation*, ProQuest LLC.
- Schwab K. (2013), *The Global Competitiveness Report 2012-2013*, World Economic Forum, Geneva, s. 4-5.
- Schwab K. (2014), *The Global Competitiveness Report 2014-2015*, World Economic Forum, Geneva.
- Seyourn B. (1996), *The Impact of Intellectual Property Rights of Foreign Direct Investment*, „Columbia Journal of World of Business”, Vol. 31, s. 51-59.
- Sherwood R. (1996), *Intellectual Property and Economic Development*, Westview Press.
- Sherwood R. (1997), *Intellectual Property Systems and Investment Stimulation: The Rating System in Eighteen Developing Countries*, „IDEA”, Vol. 37, No. 2, s. 261-370.
- Wichterman D. (1991), *Intellectual Property Rights and Economic Development: An Issue Brief*, Agency for International Development, Center for Development Information and Evaluation, Washington.
- Zaucha J. (2014), *Regional Institutions and Economic Growth of Regions*, Institute for Development, Working Papers, No. 2.
- [www 1], Portal Innowacji, <http://www.pi.gov.pl> (dostęp: 5.05.2015).

[www 2], International Property Rights Index, <http://internationalpropertyrightsindex.org> (dostęp: 30.04.2015).

[www 3], Global Intellectual Property Center, www.theglobalipcenter.com (dostęp: 17.04.2015).

[www 4], 2014 Special 301 Report. Office of the United States Trade Representative, www.ustr.gov (dostęp: 4.01.2015).

PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY AND ITS MEASUREMENT – METHODOLOGICAL PROBLEMS

Summary: More and more often intellectual property and its protection become the subjects of economists attention mainly because of the increasing role of this category in modern economic growth and development. Unfortunately this category is still not well-defined in literature, especially the most controversial issue is the construction of the proper measure of intellectual property protection, which can be used in international comparisons. The main aims of this article are: describing the main problems connected with creating the measure of intellectual property protection caused by and showing the existing indexes.

Keywords: intellectual property, intellectual property protection, measures of intellectual property protection.